

SXEDIO.GN8

1950: Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΛΟΪΖΙΔΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΑΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΦΘΑΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΣΤΡΩΝΕΤΑΙ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΣΕ ΕΠΑΦΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΓΡΙΒΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΒΕΝΖΑΝΗ ΚΑΙ ΚΟΝΙΔΑΡΗ ΕΝΩ ΒΡΙΣΚΕΙ ΚΑΙ ΚΑΙΚΙ ΓΙΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΟΠΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Κατά την ίδια περίοδο που ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο Συνταγματάρχης Γεώργιος έκαναν σκέψεις για έναν ένοπλο αγώνα στην Κύπρο για αποτίναξη του αγγλικού ζυγού, δυο άλλα αδέλφια, ένας δικηγόρος και ένας πρώην στρατιωτικός, και οι δυο κύπριοι, έκαναν παρόμοιες σκέψεις στην Αθήνα όπου βρίσκονταν κατατρεγμένοι από τους βρετανούς αποικιοκράτες.

Πρόκειται για τα αδέλφια Σωκράτη και Σάββα Λοΐζιδη από το Δίκωμο.

Ο Σωκράτης Λοΐζιδης, πρώην αξιωματικός του ελληνικού στρατού εξόριστος από το Γεννάρη του **1950** στην Ελλάδα λόγω της ανάμιξης του στο ενωτικό δημοψήφισμα της **15ης** Ιανουαρίου **1950**, συζήτησε τις σκέψεις του καθώς βρισκόταν ακόμη στην Κύπρο και κατείχε το πόστο του Γ.Γ. της ΠΕΚ με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τον πρόξενο της Ελλάδας Αλέξη Λιάτη.

Οι δυο δεν απέρριψαν την ιδέα αυτή για την οποία είχαν ήδη κάμει και διάφορες διεργασίες, ο δε Μακάριος συνέστησε στο Σάββα Λοΐζιδη να συνέχιζε τις προσπάθειες του και θα στα ξανάλεγαν.

Είπε ο Σωκράτης Λοΐζιδης στους δημοσιογράφους Παναγιώτη Παπαδημήτρη και Μίμη Κωνσταντινίδη, σε συνέντευξη του το **1982** στην Αθήνα για τις προσπάθειες του:

"Κατά το εξάμηνο που έμεινα στην Κύπρο σαν Γενικός Γραμματέας της ΠΕΚ (Αύγουστος **1949**-Γεννάρης **1950**) περιεχόμενοι κυρίως την ύπαιθρο και για τα αγροτικά θέματα και για το εθνικό ενωτικό μας θέμα και για τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος και

έτσι ερχόμουν σε άμεση επαφή κυρίως με τον αγροτικό κόσμο.

Είχα αρχίσει από τότε να μορφώνω τη γνώμη από τον παλμό που έβλεπα ότι θα έπρεπε ο αγώνας να πάρει νέα μορφή και στην ανάγκη και ένοπλος μέχρι του σημείου που θα μπορούσαμε να τον διεξαγάγουμε.

Γι' αυτό άρχισα να μελετώ την όλη κατάσταση και να βολιδοσκοπώ με τρόπο που να μη γίνομαι αντιληπτός διάφορα πρόσωπα, κυρίως από τα ενωτικά στελέχη, για να αντιληφθώ αν πραγματικά μπορούσε να διεξαχθεί ένας τέτοιος αγώνας και αν θα υπήρχαν στελέχη, αποφασισμένα να αγωνισθούν σε ένα τέτοιο αγώνα και αν και ο λαός θα ακολουθούσε ένα τέτοιο αγώνα.

Από τις βολιδοσκοπήσεις μου αυτές, πείστηκα ότι πραγματικά ήταν πρόσφορο το έδαφος και ότι με κάποια προεργασία μπορούσε να γίνει ένας τέτοιος αγώνας.

Υπήρχε μια δυσκολία διότι μέχρι τότε ο κυπριακός λαός δεν είχε διεξαγάγει ένα τέτοιου είδους ένοπλο αγώνα και να θα έπρεπε να οργανωθεί καλά με πάσαν μυστικότητα και να εκπαιδευθούν ορισμένα στελέχη για να διεξαγάγουν ένα τέτοιο αγώνα. Παντως είχα πεισθεί ότι υπήρχε το απαιτούμενο φρόνημα και υπήρχε και το πάθος.

ΕΡ: Αυτές τις ιδέες τις εκμυστηρευτήκατε σε οποιονδήποτε;

ΑΠ: Οχι. Απλώς σε ορισμένα πρόσωπα, που άρχισα να ξεχωρίζω έλεγα ότι καλόν θα ήτο να προμηθευθούμε μικρά όπλα πιστόλια και τέτοια και να τα χρησιμοποιήσουμε στην ανάγκη κάπου, χωρίς να τους αφήνω να αντιληφθούν ότι θα επρόκειτο να γίνει στη συνέχεια ένας οργανωμένος συστηματικά ένοπλος αγώνας, εύρισκε παντού κατανόηση και προθυμία.

Η πρώτη φορά που αναφέρθηκα σε τέτοιου είδους αγώνα σε κάποιες προσωπικότητες ήταν όταν επήρα ήδη το διάταγμα της απελάσεως και είχα ορισμένες μέρες μπροστά μου για να εγκαταλείψω την Κύπρο, τότε επισκέφθηκα ορισμένα πρόσωπα.

Μίλησα τότε με τον Πολύκαρπο Ιωαννίδη, ο

οποίος τότε επρόκειτο να καταδικασθεί σε φυλάκιση για κάποιο άρθρο που είχε γράψει για την ίδρυση Πανεπιστημίου στην Κύπρο, θεωρείτο βέβαια η καταδίκη του, όπως και έγινε. Η απάντηση του ήταν ότι παρ' όλον που δεν ξέρω από στρατιωτικά και τέτοιου είδους αγώνα, εσύ ξέρεις γιατί πολέμησες στην Ελλάδα σαν στρατιώτης παρ' όλον που δεν γνωρίζω από αυτά τα πράγματα είμαι πρόθυμος να σε ακολουθήσω. Παρά τη φυλακή καλύτερα να διεξαγάγουμε ένα τέτοιο αγώνα.

Άλλο πρόσωπο που είδα τότε ήταν ο τότε Έλλην πρόξενος στην Κύπρο ο κ. Αλέξης Λιάτης. Του έθεσα το εξής ερώτημα: Όπως γνωρίζετε επήρα διάταγμα απελάσεως, το οποίο λέγει ότι αν δεν φύγω με την θέληση μου, θα με φυλακίσουν και θα με απελάσουν διά της βίας. Το ερώτημα μου είναι το εξής και θα ήθελα να κωλύεσθε ως εκπρόσωπος της ελληνικής κυβερνήσεως να μου απαντήσετε σαν φίλος. Να γύρω εκτελώντας το διάταγμα της απελάσεως, να μείνω να με συλλάβουν και να με φυλακίσουν διά να εκμεταλλευθούμε και αυτό το γεγονός και να προβληματίσουμε περισσότερο τον λαόν ή να φύγω να κρυφτώ κάπου; Εχω και μερικούς φίλους και να αρχίσουμε ένα μυστικό αγώνα παράνομο, βέβαια, με τα ελάχιστα μέσα που έχουμε και στη συνέχεια αν μπορέσουμε να τον επεκτείνουμε ακόμα περισσότερο.

Για να μη φέρω σε δύσκολη θέση τον κ. Λιάτη του είπα πρώτος την γνώμη μου: Θα ήμην υπέρ της απόψεως να μη φύγω και να αρχίσω με ορισμένα παλλικάρια ένα παράνομο μυστικό ένοπλο αγώνα εάν υπήρχε ήδη κάποια οργάνωσις για τέτοιας μορφής αγώνα και αν είχαμε και αρκετά μέσα. Δυστυχώς του είπα ούτε υπάρχει οργάνωσις. Παρ' όλον που θα ήθελα αυτή τη λύση τη θεωρώ ότι δεν είναι η πιο σωστή για την ώρα.

Τώρα πέστε μου εσείς του είπα τη δική σας γνώμη. Μου απάντησε ότι συμφωνούσε και εκείνος εφ' όσον δεν υπήρχαν τα μέσα και διότι οι Αγγλοι θα εύρισκαν την ευκαιρία να μας διαλύσουν τα πάντα, χωρίς να μπορούμε να δώσουμε συνέχεια σε ένα τέτοιο

αγώνα. Θα προτιμούσα τη λύση να μην φύγεις μόνος σου, να σε συλλάβουν, να σε φυλακίσουν, ώστε καθόλη τη διάρκεια της φυλακίσεως να εκμεταλλευόμεθα το γεγονός αυτό και να προβληματίζουμε τον Κυπριακό λαό και να το προβάλλουμε στα Ηνωμένα Έθνη. Η τρίτη λύσις είναι να φύγεις εκτελώντας το διάταγμα. Σε σένα είναι να πάρεις την απόφαση.

Του είπα ότι θα προτιμούσα να φύγω μόνος μου να αποφύγω τη φυλάκιση γα τους εξής λόγους:

ΠΡΩΤΟ: Φοβόμουν ότι στις φυλακές οι Άγγλοι πιθανόν να με αχρήστευαν.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Διότι θα έχανα ένα ορισμένο χρόνο στις φυλακές τον οποίον θα εκμεταλλευόμουν στην Ελλάδα για τον αγώνα.

Εκείνη την στιγμή πήρα τη απόφαση να έλθω στην Ελλάδα και να αρχίσω την προπαρασκευήν ενός ενόπλου αγώνος για τη Κύπρο.

Το είπα στον κ. Λιάτην, το επεδοκίμασε και μου είπε: Εφ' όσον πράγματι θα πας διά τέτοιο σκοπό προτιμώ και εγώ να μη φυλακισθείς.

ΕΡ: Αυτό σημαίνει ότι και ο κ. Λιάτης υποστήριζε τον ένοπλο αγώνα;

ΑΠ: Ναι, αλλά μου τόνισε ότι αυτά σου τα λέγω σαν φίλος και όχι σαν εκπρόσωπος της Ελλάδος.

Στο μεταξύ πήρα στη Λάρνακα για να επιβασθώ του πλοίου βάσει του διατάγματος απελάσεως. Με συνόδευσε πλήθος λαού.

Στη Λάρνακα μερικοί με απομόνωναν (και προηγουμένως ακόμα) και μου έλεγαν ότι δεν θα έπρεπε να φύγω να μείνω, να με κρύψουν, ότι είχαν και μερικά πιστόλια και θα ακολουθούσαν και εκείνοι και να αρχίσουμε ένα παράνομο ένοπλο αγώνα στην Κύπρο.

Αυτό ακριβώς με ενθάρρυνε διότι πίστεψα ότι υπήρχαν τα απαιτούμενα στοιχεία ή πρόσωπα που θα μπορούσαν να αναλάβουν ένα τέτοιο αγώνα. Υπήρχε η φλόγα, ο παλμός, το πάθος, τους δικαιολογήθηκα ότι και εγώ θα ήθελα να μείνω για ένα τέτοιο αγώνα, αλλά δεν υπήρχε η απαιτούμενη προπαρασκευή. Πρώτα πέρασα από τη Μητρόπολη και είδα τον Μητροπολίτη

Κιτίου Μακάριο, τον μετέπειτα Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ.

Εκεί του αποκάλυψα τον σκοπό μου. Του είπα: Πανιερώτατε, φεύγομε μεν, αλλά εγώ θα ξανάλθω. Πάω με το εξής πρόγραμμα: Θα συζήσω εκεί μια επιτροπή προαπαρασκευής ενός ένοπλου μυστικού απελευθερωτικού αγώνα στην Κύπρο. Θα φροντίσω να βρω μέσα, οπλισμό, καΐκια για να πηγαινοερχόμαστε στην Κύπρο κρυφά. Και όταν ετοιμασθώ θα σε ειδοποιήσω καταλλήλως να έλθεις κι' εσύ ο ίδιος στην Αθήνα. Θα βρεις αυτή τη δουλειά έτοιμη και να προχωρήσουμε,

Ο Πανιερώτατος το εδέχθη. Μου έδωσε την ευχή του και μου είπε: Συμφωνώ απολύτως. Αρχισε όλα αυτά, ετοίμασε τα και θα έλθω στην Αθήνα να τα πούμε.

Ο Μακάριος είχε κάποιο δισταγμό ως προς το εάν ο κυπριακός λαός ήτο έτοιμος να κάνει ένα τέτοιου είδους αγώνα και αν θα βρίσκονταν οι μαχητές οι οποίοι θα διεξήγαγαν ένα αγώνα.

Όταν έφθασα στο λιμάνι για να μπορώ στο πλοίο ήταν συγκεντρωμένος όλος ο λαός. Όταν με ανέβασαν στα χέρια για να με προπέμψουν επάνω στον ενθουσιασμό μου και με λυγμούς έδωσα τον εξής όρκο: Ορκίζομαι να ξεναγυρίσω εις την Κύπρο για να συνεχίσουμε τον αγώνα υπό άλλην μορφήν".

Ο Σωκράτης Λοϊζίδης έφθασε στην Αθήνα, έθεσε αμέσως σε εφαρμογή τις αποφάσεις του και άρχισε τις προσπάθειες για να σχηματισθεί μια επαναστατική επιτροπή. Βρήκε συνεργάτες με τους οποίους έβαλε μπροστά το σχέδιο του.

Σιγά, σιγά, μυόνταν στη φιλική εταιρεία όλο και νέα πρόσωπα. Ένα από αυτά ήταν και ο συνταγματάρχης Γεώργιος Γρίβας που γνώριζε όχι και τόσο καλά ο ίδιος.

Άλλα μέλη ήταν οι καθηγητές Γεράσιμος Κονιδάρης και Δημήτρης Βεζανής και ο αδελφός του Σάββας Λοϊζίδης, στενός συνεργάτης και αυτός του Μακαρίου.

Μια επίσης από τις προσπάθειες του Σωκράτη

Λοϊζίδη, ήταν η εξεύρεση καϊκιού για την αποστολή οπλισμού μυστικά στην Κύπρο. Δεν άργησε να το βρει και αυτό. Είχε καπετάνιο ένα θαλασσόλυκο, όπως λέγει, από την Ικαρία, τον καπετάν Ζήση που αγαπούσε πολύ την Κύπρο,

Αφηγήθηκε ο Λοϊζίδης στην ίδια συνέντευξη του:

"Εφθασα στην Αθήνα και από τις πρώτες ημέρες απεκάλυψα στον αδελφόν μου Σάββα Λοϊζίδη τους σκοπούς μου, τις προθέσεις μου, το σχέδιο μου.

Μαχητής και ο αδελφός μου Σάββας, μου είπε τα εξής: Εσύ ξέρεις καλά τον κυπριακό λαό και προπαντός τους αγρότες που θα επωμισθούν ένα τέτοιο αγώνα περισσότερο παντός άλλου. Τους έζησες. Εξέρεις τη μαχητικότητα τους, την φλόγα τους. Αν πραγματι πιστεύεις ότι είναι έτοιμοι να κάνουν ένα τέτοιου είδους αγώνα να συνεχίσουμε. Να τα ετοιμάσουμε όλα και να προχωρήσουμε.

Ο πρώτος μετά τον αδελφό μου στον οποίο εξέθεσα το σχέδιο μου ήταν ο Καπετάν Ζήσης, ένας θαλασσόλυκος από την Ικαρία. Ο καπετάνιος αυτός κατά την κατοχή μετέφερε έξω από την Ελλάδα πολλούς κυνηγημένους πατριώτες και προσωπικότητες μεγάλες. Με την Κύπρο είχε ένα ιδιαίτερο δεσμό, εκτός από το πάθος που είχαν όλοι οι ελλαδίτες για την Κύπρο, γνώριζε τον Κωνσταντίνο Μυριανθόπουλο, τον καθηγητή τον συγγενή του Μακαρίου του Β, ο οποίος όταν ήταν νέος είχε παντρευτεί στην Ικαρία και ηγωνίσθη για την απελευθέρωση της Ικαρίας.

Ο Καπετάν Ζήσης είχε ένα καϊκι. Όταν του είπα το σχέδιο μου εδάκρυσε, με φίλησε και μου είπε: " Σωκράτη είπα στον Σάββα τον αδελφό σου, το καϊκι μου είναι στη διάθεση σου για την Κύπρο, να το κάμετε ό,τι θέλτε, αν το χρειάζεστε. Και μου έλεγε άμα έλθει ο καιρός θα σε φωνάξουμε. Να του λέω, ήρθε η ώρα. Τα είπα και με τον Σάββα. Και αμέσως έθεσε στην διάθεση μου το καϊκι του. Μόνο, μου είπε, ότι αν θα χρειασθουμε ο,τιδήποτε άλλο από πετρέλαιο, ναυτάκια κλπ εκείνος δεν είχε την οικονομική δύναμη να τα

προσφέρει και θα έπρεπε να ψάξουμε αλλού να τα βρούμε.

Είχα εις τον νου μου τότε να πλησιάσω τον πρώην υπουργόν Γεώργιον Στράτον διά να του εκθέσω το σχέδιο μου, την οργάνωση του αγώνος, όπως την έβλεπα (τον γνώριζα όταν ήμουν στρατιώτης) και να του ζητήσω να βοηθήσει και αν μπορούσε να γίνει και αυτός ένα μέλος της Επιτροπής.

Πήγα με τον καπετάν Ζήση και είδα τον κ. Στράτο. Ενθουσιάστηκε αμέσως. Είπε ότι γίνεται μέλος της Επιτροπής και ότι θα έκαμνε ό,τι μπορούσε να βοηθήσει εις τον αγώνα. Εκεί στον υπουργό του είπα: Μια που ήδη μετέχουμε σε μια Επιτροπή, ας βρούμε και ποια άλλα πρόσωπα μπορούν να βοηθήσουν.

Ενωρίτερα είχα προσεγγίσει και δέχθηκαν να γίνουν μέλη το Γεώργιο Γρίβα και τον Ηλία Αλεξόπουλο, απόστρατο Συνταγματάρχη που είχε διατελέσει σε μερικές υπηρεσίες και ήταν παντρεμένος με Κυπρία.

Ο κ. Στράτος αμέσως συμφώνησε και με τα δυο πρόσωπα και μου είπε να σπεύσω να τους συναντήσω και να τους πω ότι ήδη και ο ίδιος είχε δεχθεί να συμμετάσχει εις την προπαρασκευήν του Κυπριακού αγώνος.

ΕΡ: Πως σκεφθήκατε τον Γρίβα;

ΑΠ: Τον Γρίβα τον σκέφθηκα διότι ήτο μαχητής, πεπειραμένος σε απελευθερωτικούς αγώνες, στρατιωτικός και Κύπριος.

ΕΡ: Θα θέλαμε να μας πείτε τη πρώτη σας συνάντηση με τον Γρίβα.

ΑΠ: Στείλαμε με τον αδελφό μου Σάββα τον Καπετάν Ζήση να του πει ότι θέλαμε να τον συναντήσουμε. Ορίσαμε μια συνάντηση στο ζαχαροπλαστείο "Τσίτα" στο κέντρο των Αθηνών και εκεί απάνω στο πατάρι καθήσαμε εγώ, ο Γρίβας και ο αδελφός μου ο Σάββας. Τα είπαμε και νομίζω ότι από τη στιγμή αυτή που συναντηθήκαμε και τα είπαμε (όπως αναφέρει στα απομνημονεύματά του) έλαβε σάρκα και οστά η προπαρασκευή του αγώνα.

Τον Γρίβα τον είχα δει προηγουμένως, αλλά δεν είχα φιλίες μαζί του. Τον είχα συναντήσει στο γραφείο του αδελφού μου στην οδό Παπαρρηγοπούλου 3.

ΕΡ: Η επόμενη ενέργεια σας ποια ήταν;

ΑΠ: Ο αδελφός μου ο Σάββας είχε προτείνει τον καθηγητή Γεράσιμο Κονιδάρη και τον καθηγητή Δημ. Βενζανή και τον δικηγόρο Αντώνιο Αυγίκο. Ο τελευταίος έφερε και δυο εφέδρους αξιωματικούς που έγιναν μέλη της Επιτροπής, αλλά μάλλον για βοηθητικούς ρόλους και για την πιθανότητα, αν χρειαζόταν να σταλούν εφεδρικοί αξιωματικοί στην Κύπρο (Ηλίας Τσατσόμοιρος και Δ. Σταυρόπουλος).

Όμως οι προσπάθειες για οργάνωση της ΕΟΚΑ τώρα μόλις άρχιζαν.